

Міністерство освіти і науки України
КОЛЕДЖ ІВАНО-ФРАНКІВСЬКОГО УНІВЕРСИТЕТУ ПРАВА
ІМЕНІ КОРОЛЯ ДАНИЛА ГАЛИЦЬКОГО

Циклова комісія з архітектури,
будівництва та дизайну

ПРОГРАМА

ТВОРЧОГО ЗАВДАННЯ З «РИСУНКУ»

для абітурієнтів

на здобуття ОКР «молодший спеціаліст»

*галузі знань 19 «Архітектура та будівництво»
спеціальності 191 «Архітектура та містобудування»*

м. Івано-Франківськ
2017 р.

Програма творчого завдання з «Рисунку» призначена для абітурієнтів Коледжу спеціальності «Архітектура та містобудування», їх мета допомогти абітурієнтам засвоїти способи побудови і художньої виразності.

Програма творчого завдання з «Рисунку» складена відповідно до програми курсу «Рисунок, живопис, скульптура». Застосування програми допоможе абітурієнтам виконувати вступні завдання.

Програма творчого завдання з «Рисунку» для абітурієнтів Коледжу спеціальності «Архітектура та містобудування». – Івано-Франківськ, 2017, - 15 с.

Укладачі: канд. мистецтвознавства Гілязова Н.М.
доцент ун-ту Гребенюк І.В.
доцент ун-ту Соколовський З.Б.

Програма обговорена та рекомендована до затвердження на засіданні циклової комісії з архітектури, будівництва та дизайну, прот. № 8 від «24» березня 2017 р.

Ухвалено на засіданні Вченої ради Івано-Франківського університету права імені Короля Данила Галицького.
Протокол № 8 від «30» березня 2017 р.

© Івано-Франківський університет права
імені Короля Данила Галицького, 2017 рік
© канд. мистецтвознавства Гілязова Н.М.
© Гребенюк І.В. 2017 рік

ЗМІСТ

Пояснювальна записка.....	4
Програма творчого завдання з «Рисунку».....	5
Послідовність роботи над рисунком.....	7
Методичні вказівки до виконання завдання.....	9
Рекомендована література.....	22

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Підготовка висококваліфікованого фахівця з архітектури неможлива без ґрунтовного оволодіння рисунком, який є основою образотворчої грамоти, одним з найважливіших навчальних предметів і серед дисциплін професійного циклу. Рисунок, як навчальна дисципліна, має необмежені можливості для творчого розвитку, формування їх естетичного смаку і художніх потреб. Водночас, рисунок це самостійний вид образотворчого мистецтва з давніми традиціями та багатомісячною історією.

Основне завдання курсу полягає в практичному оволодінні рисунком, як графічною мовою образотворчого мистецтва. Для цього пропонується програма рисунку для вступних іспитів, яка складена відповідно до навчального плану для спеціальності: 191 «Архітектура та містобудування» освітньо-кваліфікаційного рівня «молодший спеціаліст». Програма складена за принципом «вибору постановки» де запропоновано два завдання: «натюрморт» та «гіпсова голова» та «гіпсової розетки» з правом вільного вибору абітурієнтом завдання. Мета програми з рисунку полягає у розвитку загальної художньої культури, формуванні вмінь аналізувати і зображувати об'ємні форми на площині, виробленні практичних навичок рисування з натури та за уявою.

Запропонована програма може слугувати прикладом діючої типової програми, на основі якої можливо розробити варіант індивідуальної робочої програми.

У навчанні студента архітектора художня дисципліна рисунок є однією з основних дисциплін.

Творча робота архітектора немислима без навичок малювання: він повинен уміти грамотно, швидко виконувати рисунки, ескізи і наброски з натури.

Рисунок, як засіб графічної передачі видимого об'єкта або предмета, позбавлений вивчення реальних форм, неминуче зорозпадається.

Без серйозної реалістичної школи в образотворчому мистецтві з'являються самодіяльність, дилетантство, примітивізм, і в кінцевому результаті, формалізм.

Не навчившись грамотно зображати натуру, не можна успішно рухатися по шляху образотворчого мистецтва. Тільки в довгій і наполегливій роботі по вивченню натури студент архітектор придбає справжні практичні знання і уміння володіти на практиці методами і прийомами графічного зображення своїх творчих ідей.

Програма базується на достатньому рівні образотворчої підготовки абітурієнтів при вступі до вищого навчального закладу.

ПРОГРАМА ТВОРЧОГО ЗАВДАННЯ З «РИСУНКУ»

Завдання 1. Виконати з натури рисунок натюрмору з кількох гіпсових геометричних фігур (без драперії). Рисунок виконується олівцем на аркуші формату А3.

Завдання 2. Виконати з натури Рисунок натюрмору на драпірованому фоні. Рисунок виконується олівцем на аркуші формату А3.

Матеріали та інструменти: папір (формат А-3), олівець, гумка.

Вступник повинен:

Виконати рисунок згідно з вимогами композиції та перспективи.

Правильно передати пропорції моделей постановки (конструктивна побудова).

Виявити форму моделей постановки засобами передачі світло-тіньових відношень штрихування.

Термін виконання рисунка – 4 академічні години.

Критерії оцінювання:

Рисунок натюрмору оцінюється з урахування основних критеріїв:

- Композиція постановки натюрмору на форматі паперу.
- Передача пропорції і конструктивної побудови постановки натюрмору (перспективи).
- Виявлення форми засобами передачі світло-тіньових відношень.

Відповідно до нових умов прийому абітурієнтів встановлено наступну шкалу оцінювання творчого завдання з рисунку:

<i>За національну шкалою</i>	<i>За шкалою навчального закладу</i>	<i>Вимоги до виконання роботи</i>
12	Відмінно	Абітурієнтом виконані всі пункти вимог до академічного рисунка.
11		Допускається деяка незавершеність рисунка при виконанні всіх пунктів.
10		Допускається деяка незавершеність і незначні помилки, і неточність по всіх пунктах.
9	Добре	Немає уміння підкорити деталь великій формі: допускаються незначні помилки і неточності по всіх пунктах.
8		Наявність однієї істотної помилки по таких пунктах, як: композиція, пропорції, побудова предметів, виявлення форми предметів тоном, передача простору.
7		Наявність двох істотних помилок по таких

		пунктах, як: композиція, пропорції, побудова предметів, виявлення форми предметів тоном, передача простору.
6	Задовільно	Істотні помилки в композиції, пропорціях, побудові предметів, перспективі
5		Процес змальовування природи, а не усвідомлене рисування: великі помилки в композиції, пропорціях, відсутнє розуміння конструкції предмета, побудови і перспективи.
4		Процес змальовування природи: має представлення про перспективу, пропорції, постановку предметів на площині, але застосувати на практиці не може.
3	Незадовільно	Процес змальовування: відсутні знання перспективи, пропорцій, постановки предмета на площині, рисунок ведеться вроздріб.
2		Процес змальовування, абітурієнт не бачить різниці між площинним і тривимірним зображенням.
1		Повна відсутність розуміння побудови тривимірної форми в умовному просторі листа.

ПОСЛІДОВНІСТЬ РОБОТИ НАД РИСУНКОМ

Процес малювання - це складний комплекс розумових і практичних дій людини. На відміну від фотографічного способу отримання зображення малюнок виконується поступово. Зорове сприйняття природи, як правило, є цілісним, тобто ми сприймаємо всі якості предмета (колір, фактуру, форму, пропорції, матеріал) як єдине ціле. Виникає питання, яким чином поєднати цілісне бачення природи з послідовністю її відтворення. Природно, що студент всі якості предмета одночасно не зможе відобразити. Тому вибирається поетапний шлях вирішення комплексу завдань - від розміщення предметів на площині аркуша до виявлення їх характеристики тоном з урахуванням освітлення і середовища.

П.П. Чистяков, говорячи про значення «порядку» в малюванні, вказував: «Кожна справа... вимагає незмінного порядку, вимагає, щоб все спершу починалося не з середини або кінця, а з початку, з основи... порушення порядку в справах шкодить і приводить до доведеної невірності і плутанини...». «Порядок» в малюванні полягає в дотриманні послідовності процесу роботи від початкової стадії малюнка до її завершення через проміжні етапи, кожний з яких дає студенту можливість свідомо будувати малюнок на кожній його стадії.

Основні етапи роботи над рисунком:

1. Композиційне розміщення зображення на площині аркуша.
2. Конструктивні рішення форми предметів з урахуванням їх просторового положення.
3. Світлотіньові рішення великої форми і встановлення основних тональних відношень.
4. Детальне опрацювання форми тоном.
5. Узагальнюючий етап роботи над завершенням малюнка.

1 етап - в основу першого етапу має бути покладений найбільш вдалий заздалегідь виконаний ескіз. Керуючись ескізом, спочатку знаходять загальний абрис натурної постановки. Визначивши містовизначення майбутнього зображення на аркуші паперу, переходять до пошуку місця для кожного предмета і встановлення основних пропорційних відношень між ними. Перший етап рекомендується вести легкими лініями.

2 етап - конструктивна побудова окремих предметів, з одночасним уточненням пропорцій і характеру форм. Особлива увага повинна бути приділена положенню кожного предмета в просторі з урахуванням перспективного скорочення поверхонь, що утворюють об'єм. З цією метою необхідно виконати «наскрізну» прорисовку основ предметів, що дозволить правильно визначити положення на горизонтальній площині одного предмета відносно іншого і тим самим розподілити їх за планами в глибину.

Після побудови великих форм переходять до роботи над більш дрібними деталями з урахуванням їх взаємозв'язку з основною формою.

3 етап - виявлення великої форми за допомогою світлотіні, встановленням основних тональних відношень як між предметами так і фоном.

Визначивши на рисунку межі світлотіньових градацій, потрібно легким тоном прокласти власні тіні на всіх предметах. Прокладання тіні треба починати з самого темного об'єкта, що дає можливість правильно визначити силу тону власних тіней на інших предметах. Щоб додати стійкість предметам на площині і визначити саму площину, услід за прокладкою власних тіней слід прокласти падаючі тіні. Прокладка власних тіней дає змогу вести порівняння великих об'ємів рисунку з натурою і тим самим дозволяє уточнити пропорції. Після уточнення і, якщо необхідно, виправлення допущених помилок у пропорціях потрібно прокласти напівтемряву і посилити за тоном власні й падаючі тіні. Основні світлотіньові прокладки треба вирішувати не до білого паперу, а до фону, тому робота над фоном має йти одночасно з виявленням об'єму.

Цьому етапу роботи над рисунком повинна бути приділена найбільша увага. Адже від того, наскільки правильна велика форма, наскільки правильно знайдені основні відношення, залежить подальше детальне опрацювання всієї постановки.

4 етап. - ретельне опрацювання форми предмета з виявленням світлотіньових відтінків, матеріальних якостей всіх елементів. Проробляючи окремі предмети або деталі, не треба доводити їх до повної завершеності відразу, треба весь час вести порівняння їх як між собою так і з натурою, стежачи за тональними відношеннями. Іншими словами, той, хто малює не повинен забувати про малювання від цілого до частин і від частин до цілого.

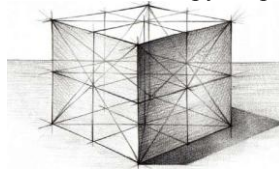
5 етап. - встановлення цілісності зображення: узагальнення другорядних деталей і предметів на задньому плані конкретизація предметів переднього плану.

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ ДО ВИКОНАННЯ ЗАВДАННЯ «РИСУНОК НАТЮРМОРУ З КІЛЬКОХ ГПСОВИХ ГЕОМЕТРИЧНИХ ФІГУР (БЕЗ ДРАПЕРІЙ)»

Рисунок геометричних тіл

Куб, з одного боку, є одним з найпростіших по побудові геометричних тел. З іншого боку, він є свого роду базовою формою в розумінні побудови різних про-стих геометричних тіл комбінованих складних форм. На основі навчання малюванню куба будується методика зображення гранних форм і тіл обертання.

Для малювання куба виберіть ракурс, при якому перекожливо читається об'ємна форма. Це кутове положення і точка зору згори (мал. 1).

Мал. 1. Малювання куба

1. Виконаєте компонування (вибір місця і величини) зображення з урахуванням ракурсу, пропорцій і перспективи. Визначається протяжність об'єкту по вертикалі і горизонталі. Це обмеження простору двома вертикальними і двома горизонтальними лініями.

2. Почніть перспективну побудову куба з проведення вертикальної лінії, що відповідає ближньому ребру. Положення цієї вертикальної лінії встановлюється з урахуванням змінених в перспективі пропорцій лівої і правої площин куба по горизонталі. Потім позначте на вертикальній лінії величину цього ближнього ребра двома зарубками. Далі передайте в малюнку кути нахилу що йдуть в глибину простору паралельних між собою ребер.

Коли малюють з опорою на натурний об'єкт, то максимально точно визначають кут відхилення від горизонталі ребра, що йде в глибину простору, предмета. З цією метою приставляють на вытянутую руку олівець до основи ближнього вертикального ребра куба і визначають кути відхилення горизонтальних ребер, що йдуть углиб, ліворуч і праворуч від горизонталі. Горизонталлю в даному випадку являється олівець. Слід пам'ятати, що чим більше кут, тим сильніше і скорочення розмірів горизонтальних ребер, а при невеликому вугіллі їх відхилення і скорочення величини менше.

3. Визначте кут відхилення від горизонталі ребер верхньої основи. Через верхню за-сечку цього ж ближнього вертикального ребра куба проведіть лінії, що відповідають горизонтальним ребрам верхньої основи. Вони в лінійній перспективі прямують в ті ж точки сходу, що і лінії відповідають нижнім ребрам. Нагадуємо, що точки сходу уявні і завжди належать лінії горизонту, що знаходиться на рівні зору того, що малює. Обмежте форму ліворуч і справа вертикальними лініями, що відповідають вертикальним ребрам видалених

ділянок куба. Використовуючи принцип лінійної перспективи, добудуйте увесь об'єкт, представляючи його у вигляді прозорої форми. Куб в цілому побудований. У малюнку він представлений "прозорим".

4. Для того, щоб зробити його "повним" або, користуючись професійною мовою, передати конструкцію, виконаєте перерізи. Їх повинно бути не менше три: два вертикальних і одне горизонтальне. Ці перерізи проходять через середину куба. Визначите в малюнку об'єкту центри усіх його площин. Для цього проведіть діагоналі в кожній площині куба. Через точки перетину діагоналей проведіть лінії, паралельно вертикальним ребрам куба. Ці центральні лінії, пересікаючись з лініями ребер куба, ділять їх на рівні частини. З'єднавши послідовно ці точки, виходять площини усередині куба. В результаті побудови утворилися дві вертикальні і одна горизонтальна площини, що проходять через середину куба. Ці перерізи "наповнюють" форму.

На основі побудови в лінійному малюнку переданий не лише контур тривимірної форми, а і переконливо розкрита конструкція. Після завершення побудови, посилюйте лінії видимого контура і ближні ділянки куба.

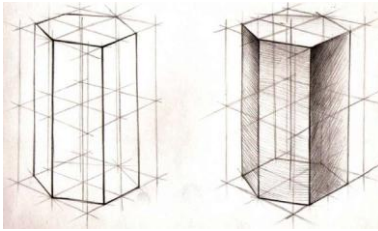
5. Подальше вивчення об'єму предмета здійснюйте через тональний малюнок. Необхідно, передусім, визначити найсвітліші і найтемніші місця в натурі. Виходячи з різниці світло-тотональних контрастів, від найсвітлішого до найтемнішого і їх проміжних тонів, слід простежити за напрямом світлових променів, що падають на поверхню куба. Тон прокладайте поступово, починаючи з темних місць - власною і такою, що падає тіней. Потім переходите до півтонів, утворюваними променями світла, що ковзають по поверхні. Працюючи тоном, необхідно пам'ятати, що саме головне - уміння працювати стосунками. Інакше уся робота зведеться до поверхні змалювання видимих тональних плям. Накладаючи півтони, посилюйте тон в тіньових участках: власні і падаючі тіні.

Для того, щоб форма куба була виявлена об'ємніше, необхідно позначити контраст світла і тіні шляхом посилення тону в ділянках заломлення форми (реброві ділянки куба). При цьому слід уважно стежити за півтоном на освітленій і тіньовій поверхнях. Працюючи над рефлексом, пам'ятаєте про те, що по силі тону він завжди темніший за півтони. Не забувайте, найбільш темними тонами є межі власної і такої, що падає тіней. Причому тінь, що падає, темніша за свою. Виявляючи форму куба світлотінню, штрихи слід класти по напрямку, що характеру форми предмета.

Моделюючи форму, дуже важливо правильно працювати тоновими стосунками, зіставляючи силу тону на одній поверхні з іншою і з натурою. Інакше цілісність зображення може бути порушена. Тільки при взаємній супідрядності тональних стосунків (світла, тіней, полу-тонов і їх пропорційних тонових відмінностей) можна добитися цілісності малюнка.

Малювання призми

Чотиригранна призма в побудові дуже близька до малюнка куба. Різниця буде тільки в пропорціях сторін. Використовуйте в даному випадку навички роботи над кубом.

Мал. 2. Малювання шестигранної призми

Шестигранна призма (мал. 2) будується на основі чотиригранної.

1. Намалюйте чотиригранну призму і виконаєте в ній перерізи: два вертикальних і одне горизонтальне. При цьому сторони квадратів підстав теж будуть поділені на рівні частини. Через центри квадратів проходять лінії, що ділять сторони квадрата відповідно на два рівні відрізки.

2. Дві протилежні сторони квадрата ще раз розділите вліво і вправо від середини попо-лам. Отримуємо шість точок, що є вершинами шестигранної площини. З'єднаєте получен-ные точки послідовно між собою. Перевірте правильність побудови. Вірна побудова повинна дати зображення шестигранної площини з рівними сторонами. Таких за формою плоско-стей має бути в малюнку дві, оскільки у шестигранної призми дві основи.

3. З'єднаєте кути двох підстав призми, що протилежать, лініями. Ці лінії будуть соот-ветствовать шести не вистачає для завершення побудови форми ребрам.

Окрім виконаних перерізів в базовій побудові призми можна доповнити побудову ще перерізами. Вони поліпшать просторову характеристику форми.

4. Продовжте роботу над передачею просторової характеристики форми тоном.

Малювання чотиригранної піраміди

Піраміда має одну основу і декілька бічних поверхонь. У чотиригранній піраміди-де їх чотири. Основа - квадрат, бічні поверхні - трикутники.

1. Почніть роботу з побудови чотиригранної призми.

2. Визначте центри квадратів підстав. З'єднаєте їх лінією, яка проходить через середину усієї форми і зв'яже вершину піраміди з центром основи. Далі залишається провести лінії від вершини форми до чотирьох кутів квадрата основи. Основа побудови завершена.

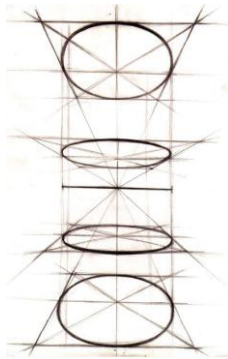
3. Для розкриття конструкції виконаєте не менше трьох перерізів: два вертикальних, проходять через серединні лінії основи і вершину, і одне горизонтальне - на будь-якій висоті форми і паралельне основі.

4. Продовжте роботу над об'ємом форми тоном.

Малювання тіл обертання

Тіла обертання утворюються шляхом повороту площини навколо осі. Прямокутна площина соз-даєт циліндр, трикутна - конус, при повороті круга - куля. У перспективній побудові тіл обертання складність представляє зображення підстав, що мають форму круга.

Коло в перспективі зображається у формі еліпса. Знайомство з перспективним рисунком кола слід починати з найбільш простого положення - горизонтального. Один з най-більш поширеного способу - це побудова її на основі квадрата.

Мал. 3. Малювання кола в перспективі

Квадрат, розташований паралельно рівню зору, у фронтальному положенні будується з урахуванням однієї точки сходу. У кутовому положенні він будується з урахуванням двох точок сходу. Побудову перспективного малюнка кола легше починати вивчати з фронтально розташованого квадрата.

1. Проведіть лінію горизонту. Намалюйте вертикальну лінію, пересічну з лінією горизонту. Вона відповідатиме положенню малої осі еліпсів. Задайте протяжність квадрата по горизонталі.

2. Побудуйте в перспективі квадрати. Не менше два - вище за рівень зору і двох - нижче за рівня зору. Положення ще одного повинно співпадати з рівнем зору. Намалюйте квадрат за законами перспективи в заданому положенні, в нім проведіть діагоналі. При перетині діагоналей образуються центр - це центр і для побудови кола.

Коло в перспективі - це еліпс. У еліпса велика і мала осі. Перспективні зміни відбуваються по малій осі. Велика і мала осі завжди взаємно перпендикулярні. При фронтальному положенні (фронтальна перспектива) велика вісь еліпса паралельна рівню зору.

3. Через центр квадрата проведіть велику і малу осі. Потім будуйте еліпс. Спочатку проведіть невеликі дуги через точки перетину осей із сторонами квадрата: ліворуч, справа і згори, знизу. Далі здійсніть плавне з'єднання цих дуг між собою. Формотворна лінія еліпса має бути натягнута, і ніде не провисати.

Зображення в перспективі ряду горизонтально розташованих кіл виглядає следуючим чином. У міру наближення до горизонту мала вісь еліпса зменшується і круг (окружність) в перспективі, співпадаючий з лінією горизонту, зображається у вигляді прямої горизонтальної лінії. У міру видалення круга (кола) від лінії горизонту видимий еліпс буде приближаться за

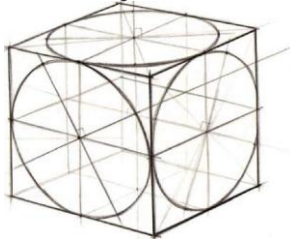
формою до кола. На кінцях великої осі дуги не мають зламів, вони м'яко переходять одна в іншу. Зверніть увагу на малу вісь еліпса, далекий її радіус здається коротше, ніж ближній. Цю обставину необхідно добре запам'ятати. При малюванні з натури потрібно вникаюче порівняти довжину ближнього до нас відрізка малої осі еліпса з довжиною далекого і з'ясувати, на-скільки перша довжина більша за другу.

Малювання куба з вписаними в його площини колами (мал. 4)

Цей малюнок є перехідним до виконання завдань на зображення кулі, конуса, ци-ліндра у вертикальному і горизонтальному положеннях. Кола, вписані у вертикальні і горизонтальні площини куба, це підстави циліндра у вертикальному і горизонтальному положеннях.

1. Візьміть куб в кутовому положенні, що знаходиться нижче за рівень зору. Побудуйте його по за-конам лінійної перспективи. Принцип побудови розглянутий вище.

2. У видимих площинах куба виконаєте побудову кіл. У кожній площині куба проведіть діагоналі. Перетин діагоналей дає центральну точку. Через ці точки проведіть лінії паралельні сторонам куба. У кожній площині дві пересічні лінії. При пересече-нии ліній, що проходять через центр, з лініями ребер куба отримуємо точки, в яких ребра куба діляться навпіл. Ці точки слід виділити і не втратити. При подальшій побудові це будуть точки, що належать колу, і вони ж будуть ділянкою торкання кола з квадратом плос-кости куба.

Мал. 4. Малювання куба з вписаними в його площини колами

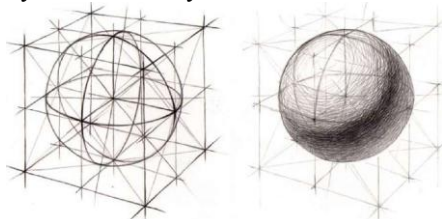
3. З'єднаєте центри протилежних площин попарно між собою: верхньою і нижньою; лівою ближньою і лівою далекою; правою ближньою і правою далекою. Ці три лінії є осями. У цьому завданні слід використовувати їх в значенні, необхідному для побудови кола в перспективі (еліпса). Ці осі відповідають малим осям еліпса. Проведіть велику вісь еліпса. Вона проходить через середину квадрата і обов'язково під кутом в 90 градусів.

4. У верхній і двох бічних площинах куба будуйте еліпси. Вони повинні максимально за-повняють площини квадратів. Проте не слід розуміти це таким чином, що формотворна лінія еліпса повинна "лежати" на сторонах квадрата. Еліпс повинен торкатися його тільки в чотирьох точках. Ці точки ми знаходили шляхом ділення на чотири рівні частини площини куба.

5. Завершивши побудову, виділіть в малюнку еліпси і видимі ділянки куба. Невидимі лінії і лінії побудови зберігаються.

Малювання кулі

Шар сприймається нашим оком з будь-яких точок зору однаково. У лінійному малюнку його контур з'являється у вигляді кола. Надати йому об'єм дозволяє використання перерізів і тону (мал. 5). Існує безліч підходів до вивчення зображення кулі. У методиці лінійно-конструктивного малюнка пропонується побудова кулі на основі куба.

Мал. 5. Малювання кулі на основі куба

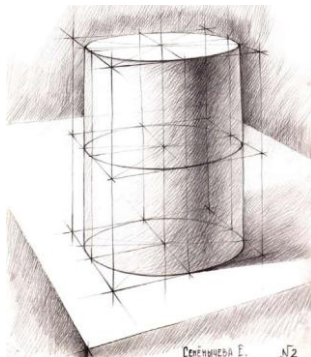
1. Виконаєте по уяві малюнок куба. Переконайтеся, що він виглядає в кутовому положенні, оскільки видно три його площини. Куб розітьте трьома взаємно перпендикулярними площинами, що проходять через його центр. Перерізи є квадратами в перспективі.

2. У цих перерізах зображуватимете горизонтальний і два вертикальні еліпси (принцип їх побудови розглядався в завданні по малюванню куба з вписаними в його площини окружностями).

3. Отримані еліпси є перерізами кулі. По великих осях точки еліпсів равноудалены від центру. З'єднавши їх лінією між собою, отримаєте контур у формі кола. Сохраніть лінії побудови. Особливо це стосується великої і перпендикулярної їй малої осі. У лінійному малюнку посилюйте лінії ближніх ділянок перерізів - еліпсів і контура кулі.

Малювання циліндра

Вертикально розташований циліндр візьміть в положенні нижче за лінію горизонту (мал. 6).

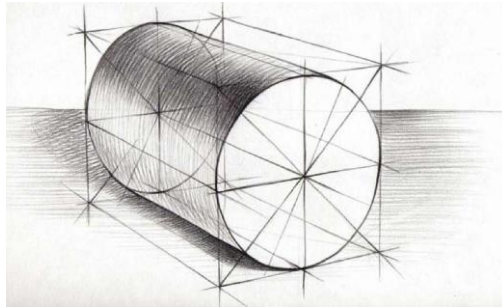

Мал. 6. Малювання циліндра у вертикальному положенні

1. Спочатку побудуйте чотиригранну призму. При її побудові використовується той же принцип, що і куба.
2. Виконаєте перерізи, необхідні для розкриття конструкції циліндра.
3. Впишіть у верхню і нижню площині квадрата кола. Це будуть еліпси.
4. Потім поведіть твірні циліндра, з'єднавши крайні точки великих осей еліпсів вер-тикальними лініями.

Горизонтально розташований на площині циліндр починайте теж будувати, для кращого по-нимання процесу формоутворення предметного світу, від чотиригранної призми до тіла обертання (мал. 7).

1. Виконаєте зображення чотиригранної призми в горизонтальному положенні. Порядок ра-боты над малюнком призми здійснюється за принципом побудови куба.

Мал. 7. Малювання горизонтально розташованого циліндра

2. Потім зробіть перерізи: два вертикальних і одне горизонтальне. Два перерізи пройдуть через серединні лінії квадратів підстав призми, і одне через середину форми і паралельно її ос-нованиям.

3. Впишіть в призму циліндр. Для цього в її підставах, що мають форму квадрата, побудуйте кола. Знайдіть положення осі обертання циліндра шляхом з'єднання центрів протилежа-щих один одному квадратів. Вісь обертання і мала вісь еліпса співпадають. Під прямим кутом до малої осі проведіть велику вісь. Будуйте еліпси.

4. Проведіть твірні циліндра через крайні точки еліпса, які знаходяться на грани-цах великих і малих осей, і через точки дотику еліпса з квадратом, отриманих при виконанні перерізів.

Малювання конуса

Конус - це тіло обертання. Він утворюється шляхом обертання прямокутного трикутника навколо осі. Ця форма має основу у формі круга і бічну поверхню у вигляді трикутника.

Побудова конуса у вертикальному положенні виконується так само, як і в попередніх приме-рах, на основі чотиригранної призми.

1. Зображуватимете призму. Визначите центри квадратів підстав призми. Потім, з'єднавши лини-ей центри, отримаєте вісь для побудови конуса. Виполіть необхідні для розкриття конструкції перерізи.

2. Побудуйте основу конуса. Для цього в основу призми, що має форму квадрата, впишіть коло. Коло в перспективі це еліпс. Принцип побудови його в горизонтальній і вертикальній площинах викладений вище.

3. Проведіть твірні, з'єднавши виступаючі точки еліпса по великій осі, находящегося в нижній основі призми, з вершиною конуса. Вона розташована в точці перетину діагоналей квадрата, який є іншою основою призми.

4. Виконаєте не менше трьох перерізів для розкриття конструкції. Завершите роботу над передачею трьох мірної форми тональним рішенням.

Малювання конуса в горизонтальному положенні виконується також на основі призми. Будувати вчитися призму в горизонтальному положенні краще починати з розташування під кутом до точки зору і нижче за горизонт.

Побудуйте чотиригранну призму в горизонтальному положенні. Проведіть діагоналі в її підставах. При перетині діагоналей утворюються центри. Виконаєте перерізи, що проходять через ці центри і паралельні граням призми.

З'єднаєте лінією центри тих, що протилежать один одному квадратів підстав призми. Ця лінія і буде віссю обертання конуса.

Переходимо до побудови підстави конуса. Це коло, яке в перспективі має форму еліпса. Принцип побудови еліпса у вертикально розташованій площині дивитися в завданні "Малювання куба з вписаними в його площини колами".

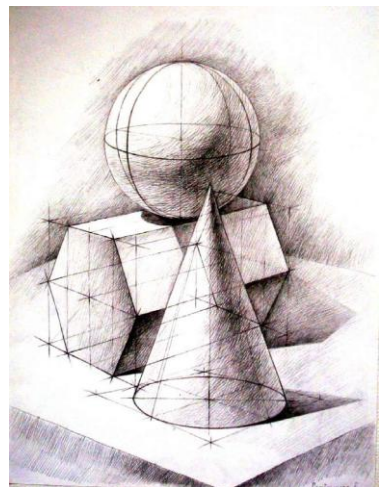
Розширити навчання зображенню об'ємних геометричних форм слід через виконання малюнків цих об'єктів по уяві в різних ракурсах і в різних положеннях по відношенню до рівня зору. Виконуйте як і раніше перерізу для розкриття конструкції об'єкту. Лінійно-конструктивну побудову геометричних тіл разом з наступним тональним рішенням створюють базу для подальшого успішного освоєння об'ємно-просторового малюнка складних форм.

Рисунок геометричної композиції з натури

1. Виконаєте ескіз композиції, що дозволяє визначити основні пропорції усієї групи предметів і кожного з них, а також положення в просторі об'єктів у міру їх видалення в глибину

нижнє поле витримувати меншим за розміром, ніж верхнє. Ліве і праве поле приблизно однакове за величиною. З боку того, що малювати його можна дещо збільшити, що надасть виразність зображенню.

2. Приступаючи до побудови, перенесіть знайдене в ескізі рішення на формат. При компоновці усієї групи ще раз уточніть протяжність по висоті і ширині: якщо ширина більше висоти, то слідє аркуш паперу розташувати горизонтально; якщо більше висота, то виберіть вертикальний

формат; якщо уся композиція вписується в квадрат, то вибір формату може бути як вертикального, так і горизонтального.

3. Далі уточнюється пропорції геометричних тіл, що входять в композицію, і розмістите їх по просторових планах. Підстави ближніх форм на листі зображаються нижче, підстави дальніх об'єктів передаватимуться вище. Для того, щоб витримувалися правильно пропорції між тілами, візьміть за модуль відрізок однієї з форм, який відповідає її ділянці, не на-ходящемся в перспективній зміні. Цим відрізком слідує упродовж усього процесу роботи над малюнком композиції перевіряти вірність пропорційного рішення.

4. Приступайте до зображення форм в перспективі. Кожне геометричне тіло було вже на-рисовано окремо, тому складності в передачі їх форми тут не буде. Ускладнення состо-ит в тому, що тепер робота проводиться з групою предметів. Їх треба малювати поетапно разом: від великої форми усіх відразу геометричних тіл до приватних завдань по передачі індивиду-альних рис, що становлять композицію форм. Базові осі, напрями руху форм відразу уточните по просторовому розміщенню форм. Використовуйте метод від гранної форми до тіла вра-щення при зображенні кулі, конуса, циліндра. Лінії побудови мають бути тонкими.

5. Уточните правильність побудови усієї групи предметів : чи переданий взаємозв'язок об'єк-тов в просторі, чи витримані пропорційні стосунки як усередині самих форм, так і меж-ду собою. Для розкриття конструкції виконасте необхідні перерізи. Виділіте в лінійному ри-сунке через потовщення лінії ближні ділянки форм.

6. Приступайте до тонального рішення композиції. Починайте з тінювих ділянок форм ком-позиції. Потім переходите до напівтінювих. Порівнюйте між собою по силі тону тін з тінню, по-лутень з півтінню, як усередині об'єкту, так і між ними. Згідно з напрямом освітлення про-ложите тині, що падають. Продовжуючи роботу над тональним зображенням, виявите долі рефлексів, відблиски на освітлених поверхнях. Посильте тональний контраст в ділянках заломлення форми на передньому плані. Ослабте жорсткі контури контура предметів.

Таким чином, отримані уміння при зображенні окремих геометричних тіл, вирізок в них, створення простих комбінацій на збільшення до базових конструкцій деталей дозволяють ре-шать складніші завдання по створенню об'ємно-просторових композицій, як на цьому ета-пе, так і надалі при зображенні різної міри складності архітектурних форм і архітектурних композицій.

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ ДО ВИКОНАННЯ ЗАВДАННЯ «РИСУНОК НАТЮРМОРТУ»

З чого ж почати роботу над простим натюрмортом? Це досить складне питання, і він розпадається на безліч більш конкретних приватних питань: як вибрати тему натюрморту, як відібрати для нього предмети, як їх поставити, освітити і т.д.

Хоча ми і обмежуємося скромними навчальними завданнями, все ж таки не можна недооцінювати питання тематики натюрморту. Всі навколишні нас предмети є продуктом праці людини, і всі вони пов'язані з його діяльністю. Отже, не можна уявити собі предмети зовні зв'язку з людиною. Всякий натюрморт є не просто набором тих або інших предметів, але він виражає і відношення людини до цих предметів, передає ті або інші відчуття і переживання. Пригадаємо, наприклад, картину Н. М. Ромадина «Біла ніч». Це не що інше, як натюрморт. Але скільки можна побачити за межами зображених в ньому предметів. Можна уявити собі, як не спалося людині в цю чудову ніч, як він не витримав і пішов кудись в прозору далечинь... Або в натюрморті Ю. І. Піменова «Очікування»: всього-навсього зображений телефонний апарат із знятою трубкою на вікні якоїсь новобудови... І цілий світ бурхливої людської діяльності відкривається перед глядачем. Це приклади творчості вже досвідчених художників. Проте не слід різко розмежовувати процес навчання від творчих задач навіть на цій стадії роботи.

Зрозуміло, в перших постановках натюрморту недоцільно вирішувати складні завдання, але в той же час не можна і механічно підбирати предмети для постановки. Безглуздим, наприклад, буде поєднання таких предметів, як чобіт і зубна щітка, тарілка і віник і т.д.

Вибір теми і підбір предметів для натюрморту, звичайно, взаємозв'язані. Але не тільки це повинен враховувати художник при підборі предметів.

Величина, характер форми і світлотіні, забарвлення предметів (світлий або темний предмет), матеріал і фактура поверхні грають велику роль при відборі і постановці. Доцільно узяти один предмет покрупніше за інші. В цьому випадку навкруги великого предмету легше розмістити інші.

При постановці натюрморту слід задуматися над тим, щоб виходила красива і виразна група. Корисно випробувати декілька варіантів, подивитися на предмети з різних точок зору і зупинитися на кращому. Разом з тим необхідно враховувати і освітлення. При цьому треба стежити за тим, щоб падаючі тіні не заважали виразності окремих предметів і натюрморту в цілому.

Розглянемо, наприклад, натюрморт, поставлений на кухонному столі. Плетений козуб, глиняний глек і мішечок з мукою або сіллю розташовані на дерев'яній кришці

столу. Дві драпіровки доповнюють натюрморт: одна як фон висить на стіні, інша є скатертиною, зсунутою на лівий край столу. Освітлений натюрморт таким чином, що тінь від козуба підкреслює форму глиняного глека, а самим освітленим є білий мішечок.

Все, що було виконане з нашим натюрмортом дотепер, тобто вибір теми, підбір речей, їх розміщення і освітлення, в цілому і називається постановкою, або композицією, натюрморта. А далі починається робота над композицією малюнка натюрморта, тобто над розміщенням малюнка на листі паперу. Для кращого вирішення цієї задачі потрібно зробити декілька нарисів на невеликих листах паперу. По цих нарисах вибрати промінці. Вони все в основному матові, непрозорі. Тільки верхня обливна частина глека трохи блищить.

Блискучий шматочок поверхні, як відомо, називається відблиском. При тональному рішенні малюнка потрібно визначити, що світліше - відблиск або біла тканина мішечка. Звичайно відблиски бувають найсвітлішим місцем натюрморта, оскільки в них відображається найбільшою мірою джерело світла. Але це залежить від характеру блискучої поверхні предмету. Бувають предмети матові, визначити, який формат паперу узяти для малюнка, як розташувати лист: вширшки або завдовжки по горизонталі.

Потім слідує звичайна побудова малюнка.

В цьому натюрморті предмети підібрані без великої відмінності по матеріальній характеристиці, із слабким блиском, з сильним блиском. Тому завжди треба порівнювати світлоту відблиску з інших світлих місць натюрморта, що зображається.

Взагалі тональна задача в малюнку навряд чи не одна з найскладніших. Вся річ у тому, що щонайменша тональна помилка приводить до найнесподіваніших неприємностей в малюнку. Може, наприклад, відблиск «відірватися» від поверхні предмету і як би вискочити вперед. Або, навпаки, може те або інше місце «провалитися». І тут дуже доречно застерегти початківця художника в тому відношенні, що не завжди тільки світлі місця «вискакують» вперед. Часто можна спостерігати, як надмірно затемнене місце в малюнку починає «вискакувати». Так, наприклад, іноді буває в малюнках із зображенням дірки в балалайці. Буває це і в складніших малюнках. Наприклад, в малюнках голови людини іноді раптом отвір ніздрі «лізе вперед», тому що воно перечорнено. Потрібно дуже багато вправлятися, щоб успішно вирішувати тональні задачі в малюнку. Тому не слід обмежуватися тільки прикладами, які тут приводяться.

Потрібно ставити найрізноманітніші натюрморти з поступовим ускладненням.

Розглянемо ще один натюрморт приблизно на ту ж тему. Тут теж кухонний стіл. Але набір предметів відрізняється великою різноманітністю за матеріалом: і дерево, і глиняний посуд і метал. Задача ускладнюється ще і тим, що в цьому натюрморті предмети близькі між собою по

тону: немає дуже світлих предметів, якщо не рахувати зав'язки на шийці глека і освітленої поверхні драпіровки. Немає і дуже темних предметів. Значить, в невеликому діапазоні потрібно знайти дуже багато тональних градацій, переходів.

Особливу трудність для початківця художника представляє перехід до малюнка більш великих предметів. В цьому випадку ускладнюється задача визначення масштабу і пропорцій, а також задача побудови в малюнку перспективних скорочень, тобто скорочень розмірів при видаленні від малюючого.

Малюнки великих предметів, розташованих на підлозі в кімнаті, є перехідним етапом до малюнків інтер'єру.

Зробимо малюнок стільця з накинutoю на нього драпіркою.

Крупні предмети не можна малювати зблизька. Так, стілець не можна малювати з відстані ближче 2,5-3 м. При побудові малюнка стільця слід виходити з кубоподібної форми, складеної його сидінням і ніжками. З цього і потрібно починати побудову. Спочатку визначаємо опорний майданчик, потім вертикальні ребра куба, тобто ребра ніжок стільця, потім майданчик сидіння і нарешті спинку.

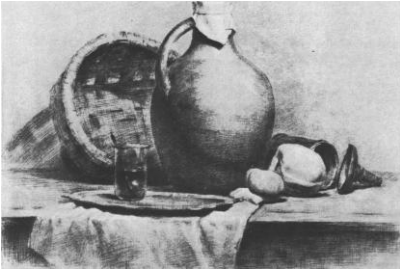
Після того, як намітилися основні форми стільця, визначаємо точки опори драпіровки на стільці і на підлозі. І лише після цього намічаємо основні маси складок. Завершується побудова уточненням конструктивних деталей стільця і дрібних складок драпіровки.

Тональна задача розв'язується звичайним порядком. Спочатку прокладаються великі тіні, потім поступово опрацьовуються крупні, потім більш дрібні складки.

В малюнку великих предметів дуже важливо тональними засобами передати простір. Тут відстань від найближчого краю драпіровки до дальніх складок більше, ніж в невеликому натюрморті. Тому чіткість форми, контрастність світлотіні у міру видалення помітно скорочуються. Це досягається в процесі всього тонального опрацьовування і особливе в останній стадії малюнка - у стадії узагальнення.

Рисунок натюрморту з предметів різних за формою, матеріалом, фактурою.

Як і у всякому малюнку, в малюнку натюрморту, окрім найбільш, мабуть, поширеного матеріалу - графітного олівця, застосовуються найрізноманітніші матеріали - вугілля, сангіна, соус, перо, туш, мів, тонований папір.

Дуже корисно попрацювати над малюнком натюрморту вугіллям. Вугілля дає можливість дуже узагальнено починати і завершувати малюнок. Він має дуже широкий тональний діапазон від найлегших світло-сірих відтінків до глибоких чорних бархатистих тонів.

Разом з тим при відомих навиках вугілля дає можливість і тонкого опрацювання деталей. Таким чином, в малюнку вугіллям можна дуже ефективно поєднувати широку манеру з ретельним, скрупульозним опрацюванням окремих місць.

Надзвичайно корисна робота над малюнком натюрморту в техніці так званого «відмивання», тобто в роботі акварельною кистю якою-небудь однією фарбою по сирому (туш, соус, акварель). При тривалій роботі в цій техніці доцільно спочатку легкими штрихами графітного олівця нанести основну побудову малюнка. Потім, починаючи з найсвітлішими місцями, поступово навантажувати малюнок, усилиючи тон.

Але цю техніку можна вельми успішно використовувати і в швидких накиданнях однією кистю без попереднього малюнка олівцем. Така робота розвиває відчуття тону, здатність узагальнено бачити, відбирати потрібні мотиви прямо з життя, що дуже важливе для серйозної творчої роботи.

В роботі над малюнком натюрморту корисно чергувати техніку. Тривалі малюнки повинні межувати з швидкими нарисами, техніки графітного олівця - з технікою вугілля і з відмиванням. Це розвиває швидкість руки, вірність ока, художній смак.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

1. Беда Г. Основы изобразительной грамоты: Рисунок. Живопись. Композиция. – М., 1981.
2. Биков З., Мінервін Г. Художнє конструювання.
3. Волков Н. Восприятие предмета и рисунка. М., Изд-во АПН РСФСР, 1950.
4. Гамаюнов Б. Рисунок и живопись. – М., 1971.
5. Дейнека А. А. Учитесь рисовать. М., Изд-во Акад. хдожеств СССР, 1961.
6. Дворник Ю. В. Методичні рекомендації з ведення занять начерком для студенті 1-4 курсів. – Львів: ЛДППДМ, 1993.
7. Зайцев А. Советы мастеров. – Л., 1973.
8. Кузин В. С. наброски и зарисовки. М.: «Просвещение», 1970.
9. Медведев Л. Формирование графического художественного образа на занятиях по рисунку. – М., 1976.
10. Непомнящий В., Смирнов Г. Практическое применение перспективы в станковой картине. – М., 1976.
11. Одноралов Н. В. Материалы, инструменты и оборудование в изобразительном искусстве. – М., 1988.
12. Одноралов Н. Материалы в изобразительном искусстве. – М., 1983.
13. Омельченко П. Малярські техніки. – К., 1923.
14. Омельченко П. Наука про малярські фарби, матеріали та техніки. – К., 1930.
15. Пучков А., Триселев А. Методика работы над натюрмортом. – М., 1982.
16. Рисунок, живопись, композиция. – М., 1989.
17. Ростовцев Н. История методов обучения рисованию: Зарубежная школа рисунка. – М., 1981.
18. Ростовцев Н. История методов обучения рисованию: Русская и советская школы рисунка. – М., 1982.
19. Учебный рисунок / Под ред. В. Королева. – М., Изобраз. искусство, 1981.